

הלכות חנוכה

רלה

זמן הדלקת נר חנוכה משתשקע החמה קודם צאת הכוכבים. צ"ב בדעת הגר"א אם לדעתו צריך להדליק עם השקיעה דוקא וכמ"ש הרמב"ם [הל' חנוכה פ"ד ה"ה], או דס"ל דאפשר להדליק כל זמן שהחמה שוקעת דהיינו עד צאת הכוכבים.

בירור
בדעת
הגר"א
אם
צריך
להדליק
מיד
בתחילת
השקיעה

וממה שכתב המעש"ר "קודם צה"כ" משמע דלא צריך שידליק מיד בתחילת השקיעה, שהיא זמן רב קודם צה"כ [בפרט באופק ווילנא], אלא דכל זמן שהחמה שוקעת אף קרוב לצה"כ יכול להדליק⁸¹. [וה"חזון איש" היה נוהג להדליק קצת לאחר השקיעה ואולי טעמו

81. בכת"י רנ"צ רבינוביץ זצ"ל [אב"ד ליקעון] כתב, בשנת תרמ"ג כתבתי בוילנא והושבתי עדות בשם חתן הגאון מו"ר יוסף מו"ץ זצ"ל שהוא היה מתפלל בקלויז של הגר"א זצ"ל, והמנהג היה להדליק נר חנוכה שעה אחרי שקיעה"ח, והגאון הנ"ל תיקן להקדים 21 מינוט עכ"ל. הרי עדות נאמנה שבביהמ"ד הגר"א איחרו להדליק עד שעה לאחר השקיעה, והיינו בצה"כ. ואולי נתכוון בעדותו רק לענין הדלקת נרות בביהכנ"ס, אבל בבית היו מדליקין בתחילת השקיעה, וצ"ע. [שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' שלד]. ועיי' בחיי אדם [כלל קנ"ד סי"ח] שכתב, דזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים, ובהמשך דבריו [בסי' כ'] כתב, דיתפלל תחילה מעריב וכו' ויש אומרים שידליק קודם מעריב, וכן נהג הגר"א, עכ"ל. ומשמע דאין דעת הגר"א להדליק בשקיעת החמה, אלא רק לפני ערבית, וכן משמע בדברי המשנ"ב [תערב סק"א, ובביאור"ל שם] דעיקר חידושו של הגר"א היינו שצריך להדליק קודם ערבית, ולא שמדליקין מיד בשקיעת החמה. אכן הדברים צ"ב דהא מצינו ב' דיעות אם זמנה בסוף השקיעה או בתחילת השקיעה, ולא משמע דרבינו

כיון שאין דעת הגר"א ברורה בזה⁸². אבל תלמידי הגר"א שעלו ארצה נהגו לדקדק מאד להקדים ולהדליק בתחילת השקיעה ממש, [וכן נהג מרן הגרי"ז], ואולי כיון שלפי האופק כאן השקיעה קרוב לצה"כ סברי שזהו עיקר המצוה ואין לאחר.

[מועדים חמנים ח"ב סי' קנד]

והנה תלמידי הגר"א בבואם לא"י הנהיגו להדליק בשקיעת החמה, ולכאורה זה כמסקנת הגר"א להלכה בביאורו [סי' רסא וסי' תערב], אך צ"ע ד"במעשה רב" כתב, דזמנה "משתשקע החמה קודם צה"כ ע"כ מדליקין קודם תפלת מעריב" ובנוסח תומע"ר הגירסא "אחר שקיעה"ח קודם צה"כ", ומשמע לכאורה שאין להדליק בשקיעת החמה ממש, אלא בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים, ודלא כדכתב בביאורו.

ונראה דסברת הגר"א שזמן הדלקת נר חנוכה אינו תלוי במחלוקת התנאים [בשבת לד:]: איזהו בין השמשות, אלא לכו"ע תיקנו להדליק בזמן מסויים שיש בו פרסומי ניסא, [וכמו דחזינן לענין סוף הזמן דעד שתכלה רגל מן השוק שאינו שייך לגדרי זמני היום והלילה אלא לזמני פרסומ"נ, וה"נ י"ל לענין תחילת הזמן]. וזה שתיקנו להדליק בשקיעה"ח היינו באופק א"י שזמן קצר אחר השקיעה יש

כבר חושך ואור הנר ניכר היטב, משא"כ באופק ווילנא שהזמן משקיעה"ח עד צה"כ הרבה יותר ארוך ולא שייך להדליק תיכף בשקיעה"ח משום דשוגא בטיהרא מאי אהני, מדליקין לאחר השקיעה.

[דרך ישרה סי' יח]

ושמעתי חידוש גדול בשם הגאון ר' משה סולוביצקי זצ"ל, שגם להגר"א זמן המצוה אחרי צאת הכוכבים, שהלא הפועלים עבדו עד צה"כ, וכדאי בברכות [ב:]: ובמגילה [כ:]: מקרא ד"ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים", וא"כ הזמן שתכלה רגל מן השוק היינו חצי שעה מאחר צה"כ, רק מדליקין קודם והיינו בשקיעת החמה [וכדאיתא במסכת סופרים פ"כ מצותה משתשקע החמה זכר לדבר לא ימיש עמוד הענן וכו', והיינו שעמוד האש היה בא לפני שהלך עמוד הענן, וע"כ גם כאן מדליקים קודם הלילה], אבל צריך ליתן שמן כדי שידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים גם לדעת הגר"א. [וכן מוכח ממוצ"ש, דאם לאחר חצי שעה משקיעה"ח עבר זמן המצוה, לא משכח"ל שידליק בברכה במוצ"ש, ובע"כ דעד חצי שעה לאחר צה"כ הוי זמן המצוה, וכן להלן סי' רלז משמע דס"ל דגם במוצ"ש יש זמן להדלקה, ולא אמרינן דבמוצ"ש תיקנו זמן הדלקה מיוחד כמו בער"ש,

מחדש שיטה שלישית בענין, וכן אם זמנה משקיעת החמה עד צה"כ למה להמתין ולא להדליק מיד בשקיעה"ח, משום ורזין מקדימין למצוות.

82. ועי' בארחות רבינו ח"ג עמ' יד שכתב דה"ק הלכות יעקב", אמר דהחזו"א פירש דלהגר"א מעיקר הדין חיוב ההדלקה מיד לאחר השקיעה, אלא כיון שעדיין יש אור ולא ניכר אור הנרות המתין החזו"א לאחר השקיעה כדי שיהיה חושך, אבל אם רואים שיש חושך וכן ביום המעונן א"צ להמתין אחר השקיעה.

גם
לדעת
הגר"א
שמדליקין
בתחילת
השקיעה
מ"ח
צריך
שידלק
חצי
שעה
אחר
צאת
הכוכבים

ובע"כ דהחצי שעה מתחיל מצה"כ].

[שר"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' שמב]

◇◇◇

בספר מנוחה וקדושה [לר' ישראל איסר מפוניבו' בהקדמה ל"שער התורה"] כתב, דאותם המדליקים קודם תפילת ערבית עפ"י המבואר בהנהגת הגר"א, אין להם לרוץ מיד אחר ההדלקה להתפלל בביהכנ"ס, והדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה לשמוח על הניסים של חנוכה, והגר"א בוודאי היה ממתין הזמן הזה קודם מעריב.

וכן כתב שם דבאמת עדיף להדליק אחר מעריב, ורק הגר"א לגודל קדושת כוונתו בתפילה אם היה מאחר ההדלקה היה לו טירדא בתפילה, עכ"ד.

◇◇◇

איתא במסכת סופרים [פ"כ ה"ד]: מצות הדלקתו משקיעת החמה עד שיכלה רגל מן השוק, ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר [שמות יג, כב] לא ימיש עצמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, ע"כ.

וכתב בפירוש מקרא סופרים [לרי"א לנדא, סובאלק תרכ"ב]: במס' שבת איתא כן לענין נר שבת, דביתוהו דרב יוסף הוה מאחרא ומדלקא, א"ל רב יוסף תנינא לא ימיש עצמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, סברא לאקדומי א"ל ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ולא יאחר, וה"נ קאמר הכא לענין נר חנוכה דראיה לדבר שלא יאחר להדליק בלילה משום דכתיב לא ימיש עצמוד הענן וכו', שעמוד האש משלים

ראיה ממסכת סופרים לדעת הגר"א דזמן הדלקת נר חנוכה מתחילת השקיעה.

לעמוד הענן, ומ"מ לא יקדים ביותר לפי שאם הדליקו ביום אין ניאותין לאורו. ונראה מכאן סיוע לדעת הגר"א ז"ל דזמנו הוא מתחילת השקיעה, דהא לענין שבת ליכא למימר דדביתוהו דרב יוסף הוה מאחרא להדליק עד סוף השקיעה ממש דהוא צאת הכוכבים, דהא אז הוא לילה ממש, אלא ע"כ דהוה מדלקא סמוך לחשיכה כפירש"י ז"ל, וא"ל דיש להקדים, היינו לתחילת השקיעה, ממקרא זה דלא ימיש וגו' א"כ ה"נ דמסמיך זמן הדלקת נר חנוכה אקרא דלא ימיש הוה זמנו תחילת השקיעה.

[מקרא סופרים" על מסכת סופרים פ"כ ה"ד]

רגל

חצי שעה אחר כלות רגל מן השוק מדליק בלא ברכה. כתב בספר מאורות נתן [סי' לא]: מבואר מדברי הגר"א דאף בזמנם שהדליקו בפנים וההיכר הוא רק לבני הבית, מ"מ לא השתנה הזמן ואחר חצי שעה מפסיד הברכה, ונראה הטעם דאזיל לשיטתו [לעיל סי' צה] דס"ל דכל מה שתיקנו חז"ל אף שבטל הטעם הגלוי לנו לא בטל תקנתם, ע"כ.

◇◇◇

כתב בספר "שערי שמועות" להגרמ"ש שפירא זצ"ל [קונטרס המועדים עניני חנוכה] וז"ל: במעשה רב לאדוננו הגר"א זיע"א כתוב, דחצי שעה אחר כלות רגל מן השוק מדליק בלא ברכה, ודבריו צע"ג שהרי זה דלא כמאן, דהנה מצינו בזמן הדלקה ג' שיטות, שיטת רי"ף ור"מ דבעבר זמן הזה דעד כלות רגל שוב אינו מדליק דעבר זמן מצות הדלקתה, שיטת תוס' והרא"ש דהני